

Tomislav Marasović

SPLITSKI HOMMAGE LJUBI KARAMANU

Ljubo Karaman: Odabrana djela, Splitski književni krug, 1986.

Društvo prijatelja kulturne baštine u Splitu, tradicionalno obilježavajući dan Društva, evociralo je 6. V 1986. prigodnim predavanjem akademika Krune Prijatelja, znanstveni lik dra Ljube Karamana u povodu 100. godišnjice rođenja i 15. godišnjice smrti tog velikog povjesničara umjetnosti ovoga grada, koji je svojim istraživanjem kulturnog nasljeđa Dalmacije i konzervatorskim djelovanjem dospio u sam vrh hrvatske i jugoslavenske historiografije umjetnosti, a svojim radovima približio našu staru umjetnost svjetskoj kulturnoj javnosti.

Desetak dana kasnije (19. V 1986.) predstavljena je knjiga s izborom radova Ljube Karamana, koju je splitski Književni krug uvrstio u svoju već afirmiranu seriju odabranih djela, povjerivši dru. K. Prijatelju da uredi knjigu i napiše predgovor.

Kruno Prijatelj obavio je taj zadatak u skladu s ugledom koji uživa kao priznati poznavalac naše povijesti umjetnosti i umjetničke historiografije i kao poštovalac i poznavalac života i rada Ljube Karamana.

Prijateljjev predgovor najpotpuniji je do sada objavljeni pregled Karamanovih radova, koji gotovo predstavlja — da se izrazim bibliotekarskim terminom — »abstract« najvažnijih knjiga, eseja i članaka, što ih je taj najafirmiraniji povjesničar umjetnosti Dalmacije dao u toku svog plodnog života kao istraživač i kao konzervator kulturne baštine.

Ljubo Karaman, rođen u Splitu g. 1886. u uglednoj splitskoj obitelji, pripadnik je tzv. »bečke škole« povijesti umjetnosti i zaštite spomenika kulture, koja je ostavila snažan pečat njegovom istraživačkom i konzervatorskom djelovanju. Kao istraživač dalmatinske povijesti umjetnosti i kao konzervator Splita i Dalmacije (a u doba rata i poslije oslobođenja jedno vrijeme i na čelu Konzervatorskog zavoda u Zagrebu), objavio je više od četiri stotine znanstvenih i stručnih radova, od kojih je najveći broj posvećen problemima srednjovjekovne umjetnosti Dalmacije, zahvaćajući i teme iz antičke i starokršćanske arheologije, te umjetnosti renesanse i baroka. Manjim brojem svojih radova bavio se Istrom i sjevernohrvatskim krajevima isto kao i umjetnošću izvan naše zemlje.

Prateći Prijatelj predgovor čitalac može dobiti pregled golemog Karamanovog opusa, jer sadrži neke od fundamentalnih sinteza hrvatske i posebno dalmatinske umjetnosti, njenih pojedinih razdoblja, tekstove o pojedinačnim majstorima i spomenicima i konzervatorske rasprave. Iz tog opusa trebalo je izvršiti izbor tekstova i tu se Prijatelj odlučio na najpoznatija djela, kojima je Karaman najviše zadužio našu znanost iz povijesti umjetnosti. »Pregled umjetnosti u Dalmaciji od doseljenja Hrvata do pada Mletaka« (1952), koji je do danas jedna od najpotpunijih sinteza tisućgodišnjeg razvitka umjetničkog stvaralaštva u ovom kraju, objavljen u cjelini izvornog autorovog teksta, isto kao i drugo fundamentalno djelo »O djelovanju domaće sredine u umjetnosti hrvatskih krajeva« (1963). Od najpoznatije Karamanove studije o starohrvatskoj umjetnosti, kojom se autor u stvari i najviše bavio, objavljeno je prvo (i ujedno najznačajnije) poglavlje iz knjige »Iz kolijevke hrvatske prošlosti« (1930), što se odnosi na graditeljstvo malih crkvice, a u kojem je formulirana tada nova teza o razvoju tzv. »slobodnih oblika«, što ih domaći graditelji stvaraju bez jačih vanjskih uzora.

Među mnogim Karamanovim istraživanjima pojedinačnih spomenika u izboru se našao i jedan od najstarijih autorovih članaka: »Zlatni nalaz

Ljubo Karaman

na *Trilju, nedaleko Sinja*« (1921), koji obrađuje veoma važno otkriće iz doba seobe naroda. Od monografskih obrada tu su i temeljne studije o našim najistaknutijim kiparskim ostvarenjima: »*Buvinove vratnice i drveni kor splitske katedrale*« (1942) te »*Portal majstora Radovana u Trogiru*« (1938), koje su u doba objavljivanja predstavljale najpotpuniju stilsku analizu tih remek-djela dalmatinskog kiparstva XIII st. Konačno, u izboru su se našla i dva Karamanova rada izrazito konzervatorske tematike, koje je vjerojatno bilo i najteže odabrati s obzirom na važnost autorovih stavova u tom području. Prijatelj se odlučio na dva rada, koja zahvaćaju izrazito »splitsku problematiku« konzervatorstva, a svojedobno su bila u središtu interesa javnosti. To su: »*Pitanje odstranjenja zgrade stare biskupije u Dioklecijanovoj palači u Splitu*« (1920), i »*O Grguru Ninskom i Meštrovićevu spomeniku u Splitu*« (1929), koja uz još neke druge članke najjasnije ocrtavaju Karamanove teorijske pozicije kad je riječ o zaštiti spomenika kulture i odnosu prema graditeljskom nasljeđu.

Svojim predgovorom Kruno Prijatelj nije imao namjeru dati i kritičku analizu Karamanova rada, jer knjiga koja je objavljena kao svojevrsni *hommage* ne bi ni bila prava prilika za takav jedan zadatak. Iz predgovora ipak proizlazi da se stanoviti Karamanovi zaključci nisu potvrdili u kasnijoj historiografiji umjetnosti, isto kao i sasvim točna konstatacija, da »*iako je posljednjih decenija objelodanjeno mnogo vrlo značajnih radova koji su u nekim vidovima dopunili i modificirali viziju Karamanove sintetičke koncepcije dalmatinske umjetničke prošlosti i neke njegove pojedinačne poglede i rezultate (a to je sasvim logično, jer se znanost razvija i svako pokoljenje unosi svoj udio koji će opet biti revaloriziran i upotpunjen od slijedećeg u okviru neminovne evolucije znanstvene misli), njegovo djelo ostaje neporecivi kamen međaš . . .*«

Upravo ta stalna revalorizacija zahtijevat će i opsežniji kritički pristup Karamanovim stavovima, kao što je uostalom i sam Karaman veoma kritički pristupao svim drugim autorima na području povijesti umjetnosti i zaštite spomenika. Kao prvi u nas povjesničar umjetnosti velikog formata i prvi školovani konzervator, Karaman je zahvaćao brojne probleme i zalazio u složena pitanja kojima nije uvijek nalazio pravi odgovor. Pojedine njegove tvrdnje iz područja srednjovjekovne umjetnosti, uključujući i one koje se odnose na preferiranu mu starohrvatsku tematiku već su osporene, a za njegove konzervatorske stavove treba ipak kazati da pripadaju jednom prošlom vremenu, pa se danas ne mogu nekritički uzimati kao nepogrešivi sud o svim teorijskim ili praktičkim pitanjima zaštite našeg kulturnog nasljeđa. No to nipošto ne znači da se time umanjuje vrijednost Karamanova rada i njegov tako veliki doprinos istraživanju i očuvanju povijesno-umjetničkih vrednota. Treba se, dakle, složiti s Prijateljjevim zaključkom da »*nema historičara umjetnosti ove naše zemlje, a posebno ove hrvatske regije, bez obzira da li se slagao ili ne sa svim njegovim postavkama, koji nije priznao da je on bio i nezaobilazni putokaz, i usamljeni pionir, i — kako je dobro više puta rečeno — veliki učitelj bez formalne katedre*«.

Zato novoobjavljena knjiga: »*Ljubo Karaman — odabrana djela*« predstavlja dužan *hommage* grada Splita svom uglednom, istaknutom građaninu, istraživaču i čuvaru njegovih kulturnih vrednota.